

Előadás gyermeki jogokról és gyermekvédelemről a TF-en

Gyermei jogokról és gyermekvédelemről tartott vendégelőadást dr. Katonáné dr. Pehr Erika a Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetemen (TF).

A Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem (TF) vendégelőadójaként tartott előadást dr. Katonáné dr. Pehr Erika, a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi docense a gyermeki jogok és a gyermekvédelem aktuális helyzetéről.

Az eseményt követően dr. Szekeres Diána, a Sportjogi Tanszék vezetője beszélgetett vele a tématerület legfontosabb kérdéseiről.

Habár a gyermekjogok az elmúlt évtizedekben kiszélesedtek és egyúttal szigorodtak is, a gyakorlatban mégsem érvényesülnek minden esetben, különösen olyan társadalmi területeken, mint az oktatás vagy a sport. Milyen főbb okait látja ma ennek Magyarországon?

A gyermeki jogok érvényesülésének véleményem szerint több akadálya is van, és ezek az okok gyakran nem is választhatók el egymástól. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága – amely a részes államok által időszakonként benyújtott kormányjelentéseket vizsgálja – visszatérően hangsúlyozza a Gyermekjogi Egyezményben megjelenő gyermeki jogok ismertetésének, a jogtudatosság erősítésének jelentőségét, valamint annak fontosságát, hogy a társadalom és maguk a gyermekek is ezekben a jogokban védendő értékeket lássanak.

A gyakorlati megvalósítást mindmáig nehezíti az a szemlélet, mely szerint bizonyos társadalmi és kulturális normák alapján még mindig elfogadható a gyermekek testi fenytése, alárendelt szerepe, illetve az a felfogás, hogy a gyermekeknek nem szükséges tényleges beleszólást biztosítani az őket érintő ügyekbe. Ugyanakkor hiába fogalmaz meg számos nemzetközi egyezmény és hazai jogszabály is gyermeki jogokat, ha hiányzik a jogérvényesítés széles körű garanciarendszere, a jogsértéseknek nincs érdemi jogkövetkezménye, illetve maguk a gyermekek sem tudják minden esetben, hogy jogsérelem esetén hova fordulhatnak segítségért.

Melyek azok a gyermekjogi területek, amelyeken a legszembetűnőbb a jog és a gyakorlat közötti eltérés?

A gyermekek szociális jogait a legmarkánsabban az 1997. évi XXXI. törvény, vagyis a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény fogalmazza meg, mind a családban nevelkedő, mind a családból kiemelt, nevelésbe vett gyermekek vonatkozásában. A gyermekek védelme állami feladat, ha azonban az intézményrendszer alulfinanszírozott, a benne dolgozó szakemberek túlterheltek, illetve ha a gyermekjóléti és családmegtartó szolgáltatások nehezen vagy egyáltalán nem érhetők el, akkor valós jogvédelem nem létezik – sőt, szélsőséges esetben maga a rendszer válik a gyermekekkel szembeni bántalmazás forrásává.

Kiemelten fontos gyermeki jog, hogy a gyermeket a szülőtől – azok akarata ellenére – kizárólag a gyermek legfőbb érdekében lehessen elválasztani. Magyarországon sajnálatos módon a mai napig gyakorlata van annak, hogy a család rossz anyagi helyzete miatt történik meg a gyermekek kiemelése. Az ombudsmani vizsgálatok

szerint a gyermekotthonokban és nevelőszülőknél élő mintegy 21 ezer gyermek közel egyharmada szegénység miatt szakadt el családjától. Az újonnan bekerülő gyermekek között különösen magas az egy év alatti csecsemők aránya.

Egy gyermek számára azonban a szüleitől való elszakítás a lehető legnagyobb trauma. Az állam feladata a mélyszegénységben élő családok komplex támogatása, valamint a gyermekvédelmi rendszer mielőbbi megerősítése.

Melyek azok a gyermekbántalmazási jelek, amelyeket a felnőttek a leggyakrabban nem vesznek észre időben?

A gyermekbántalmazás jelei rendkívül sokfélék, és nem mindig egyértelműek. Jellemzően fizikai, érzelmi és viselkedésbeli tünetekből lehet rájuk következtetni, de ezek a jelek aszerint is változnak, hogy a gyermek milyen életkorban éli meg a bántalmazást: kisgyermekkorban, óvodás-, kisiskolás- vagy serdülőkorban.

Ezek a tünetek önmagukban gyakran még nem tekinthetők bizonyítéknak, azonban figyelmeztető jelek, amelyeket nem szabad figyelmen kívül hagyni, különösen azért, mert a gyermekek sok esetben nem mondják el, mi történt velük.

Fontos tisztázni, mit tekintünk gyermekbántalmazásnak. A WHO definíciója szerint gyermekbántalmazásnak minősül a fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmód, a szexuális visszaélés, az elhanyagolás vagy hanyag bánásmód, valamint a kizsákmányolás minden olyan formája, amely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét okozza egy olyan kapcsolatban, amely bizalmon, felelősségen vagy hatalmon alapul.

Mi a helyes első lépés, ha egy gyermek veszélyeztetettségének gyanúja merül fel, de még nincs bizonyíték?

Veszélyeztetettség észlelése esetén a teendőkre vonatkozó jogszabályi előírásokat elsősorban a gyermekvédelmi törvény tartalmazza, melyhez számos módszertani útmutató is kapcsolódik. A gyermeknek joga van ahhoz, hogy az érdekében eljáró szakemberek egységes elvek és módszertan alapján járjanak el.

A gyermekvédelmi törvény kimondja, hogy veszélyeztetettség esetén az észlelő köteles jelzéssel élni a településen működő gyermekjóléti szolgálat felé. Hatósági eljárást kell kezdeményezni a gyermek bántalmazása vagy súlyos elhanyagolása esetén. A jelzést tevőnek nem feladata mérlegelni a gyanú megalapozottságát.

Ezt erősíti meg a 3079/2024. (III. 1.) AB határozat, amely kimondja, hogy a jelzés megtétele nem minősül jó hírnév megsértésének akkor sem, ha később nem igazolódik annak megalapozottsága. A legnagyobb kockázat a jelzés elmaradása.

Milyen gyakorlati hiányosságok jellemzik leginkább a gyermekvédelmi jelzőrendszer működését?

A szakemberek sokszor bizonytalanok a helyzet megítélésében, félreértelmezik a veszélyeztetettség jeleit, vagy attól tartanak, hogy tévednek. Gyakori a „majd más jelzi” hozzáállás, az előítéletek és a bagatellizálás, valamint a család esetleges retorziójától való félelem.

Hiányoznak a megfelelő személyi és tárgyi feltételek, az egységes tudásanyag és a hatékony információáramlás, ami rontja a beavatkozások minőségét és gyorsaságát.

Hogyan lehetne a jelzőrendszeri szereplők együttműködését hatékonyabbá tenni?

Folyamatos, kötelező ágazatközi képzésekre lenne szükség a bántalmazás felismerése, a jelzési kötelezettség menete és az utánkövetés kapcsán. Elengedhetetlenek a rendszeres esetmegbeszélések, esetkonferenciák, valamint egy egységes információs rendszer működtetése.

Ugyanakkor fontos látni, hogy a 2024-ben bevezetett új büntetőjogi tényállás – amely a jelzés elmulasztását kriminalizálja – sok esetben félelmet és indokolatlan túljelzést eredményezett, és nem erősítette érdemben a szakemberek közötti együttműködést.

Mely pontokon tartja legsürgetőbbnek a gyermekvédelmi szabályozás reformját?

A gyermekvédelem átfogó, integrált reformot igényel. Szükség van egy országos gyermekvédelmi stratégia és cselekvési terv kidolgozására, ágazati bérrendezésre, a gyermekszegénység komplex kezelésére, valamint a gyermekjóléti és szakellátás működési feltételeinek megerősítésére.

A gyermekvédelmi szakemberek bérezése hosszú évek óta rendezetlen, miközben a rendszer túlterhelt. Kulcsfontosságú a prevención, a traumatudatos működésen és a gyermekközpontú megközelítésen alapuló reform.

Hogyan lehetne a gyermekjogi szemléletet hatékonyabban beépíteni a felsőoktatásba és a szakmai képzésekbe?

A gyermekjogi nevelés Magyarországon továbbra sem átfogó. Bár történtek előrelépések – különösen a szakképzések és civil szervezetek szerepvállalása révén –, a gyermekjogok oktatásának sokkal markánsabban kellene megjelennie mind a felsőoktatásban, mind a szakmai továbbképzésekben.

Budapest, 2026. április 11.